

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-078

Sjećanje na Milu Bekuta,

mladog prerano preminulog pjesnika

Mile je rođen u siromašnoj seoskoj porodici u Bosanskoj Krajini. Pohadjao je nižu gimnaziju u Banjoj Luci prvih godina četvrte decenije ovog stoljeća. Nije stigao ni da ju završi - smrt ga je pokosila.

U to vrijeme u nižoj gimnaziji, a naročito u srednjim školama u Banjoj Luci bilo je dosta učenika sa sela. Naročito mnogo ih je bilo u učiteljskoj školi. Bilo ih je iz siromašnih, pa i vrlo siromašnih seoskih porodica. Iz ta kvih siromašnih porodica bili su Mile Bekut, Branko Čopić, Vukašin Ćuk, Milovan Hrvaćanin i brojni drugi istaknuti učenici.

Velikom svjetskom ekonomskom krizom bilo je pogodjeno i bosansko seljaštvo. Pauperizacija je zahvatila sela. Pa ipak, ni to izuzetno teško stanje nije spriječilo

mnoge darovite i ambiciozne seoske dječake da se bez sigurnog materijalnog obezbeđenja, uz veliki rizik i gotovo avanturizam, otisnu od svojih sela na dalje školovanje u malo poznatu gradsku sredinu. U tom ih je podržavala vjera u sebe, u svoju intelektualnu snagu i želja za uspjehom u životu.

Mnogim siromašnim učenicima ^{sa sela} školovanja je bilo omogućeno postojanjem djačkih domova. U Banjoj Luci je postojao Prosvjetin djački dom, Gajretov djački dom i Dom učenika učiteljske škole.

Za vrijeme školovanja u Banjoj Luci Mile Bakut je bio smješten u Prosvjetinom djačkom domu. Bila je to jedna manja zgrada na sprat u neposrednoj blizini bioskopa "Kozara"; porušena poslije zemljotresa. Pored Prosvjetinog doma, na sasvim malom rastojanju, nalazio se je i Dom učenika učiteljske škole.

U vrijeme kad je Bekut pohađao nižu gimnaziju ja sam bio pitomac doma učiteljske škole. Bili smo susjedi. U domovima ~~gostinica~~ nije bilo smješteno mnogo učenika, pa smo se gotovo svi međusobno poznavali. S Bekutom i još jednim našim zajedničkim prijateljem izlazio sam povremeno u šetnju. Tako sam imao priliku da Bekuta поближе upoznam.

On je kasnije pošao u školu pa je bio stariji od svojih razrednih drugova, vjerovatno za dvije godine. Bio je visokog rasta te je više ličio na srednjoškolca nego na učenika niže gimnazije. Bio je sporih kretanja i posporog, pomalo hrapavog govora; dosta sumornog lica s malo ~~već~~ ~~više~~ mladalačke vedrine i životne radosti. U hladne dane nosio je neki dug kaput koji je bio zakopčan ispod ~~grla~~ ^{grla} i ličio na neku pelerinu. Teške materijalne prilike u kojima je odrastao ostavile su na njega dubok trag.

Rano je intelektualno sazrijevao. Oslobođen mnogih mladalačkih iluzija odlikovao se realnim i kritičkim pogledima na svijet. Volio je knjigu i dosta je čitao.

Bilo je to vrijeme kada je knjiga među srednjoškolskom omladinom bila jako omiljena. Citala se mnogo socijalna i antiratna književnost. Najčitanija su bila Nolitova izdanja, zatim izdanja Binoze /Biblioteke novinarske zadruge u Zagrebu/, Krležina djela, pjesme Dušana Vasiljeva i drugo. Veliko interesovanje bilo je i za klasike evropskog realizma.

Socijalna književnost djelovala je na emocije učenika i potencirala i inače snažan socijalni revolt. Socijalno ugroženi i oni koji to nisu bili, ali su poneseni vizijom jednog humanijeg svijeta dizali su glas protesta protiv socijalne nejednakosti.

Značajnu ulogu odigrala je i Srpska čitaonica, bogato snabdjevena naprednom literaturom, u kojoj su srednjoškolci bili masovno učlanjeni.

U Učiteljskoj školi i Gimnaziji postojalo je djačko literarno udruženje. U ovim udruženjima odvijao se intenzivan rad. Udruženja su priredjivala literarne sastanke i posjedovala djačke biblioteke. Na sastancima su čitani literarni, prozni i pjesnički sastavi, i referati iz oblasti nauke. Često su vođene vrlo oštre ^{temperamentne} polemike o pojedinim naučnim i socijalnim problemima obrađivanim ili dotaknutim u referatu. Nastupalo se s novim progresivnim marksističkim pogledima na svijet. Učenici su se naoružavali znanjem čitajući marksističku literaturu.

U takvoj atmosferi formirao se intelektualni i pjesnički lik mladoga Bekuta.

Bekutovo pjesničko stvaralaštvo potiče iz 1932. i 1933. godine. Neke svoje pjesme objavio je u beogradskom časopisu MISAO čiji je urednik bio poznati pjesnik Sima Pandurović, esteta s izvanredno profinjenim pjesničkim ukusom. Objaviti svoje pjesme u ovom časopisu bilo je znak kompetentnog priznanja pjesničkog dara i pjesničke afirmacije.

Dosta Bekutovih pjesama ostalo je kao u rukopisu kod njegovog prijatelja Dušana Divjakova u to vrijeme učenika učiteljske škole.

Prilikom jedne šetnje poveden je razgovor o položaju našeg seljaštva teško pogođenog velikom ekonomskom krizom. Mile je pokazivao da ga jako tišti osiromašenje seljaštva i bijeda u kojoj živi seoska sirotinja. Tom prilikom on se izrazio, također, o nepovoljnom položaju sovjetskog seljaštva zahvaćenog Staljinovom prisilnom kolektivizacijom.

Mile je obolio od tuberkuloze. Bolest je brzo uzimala maha. Uprava doma smjestila ga je u drvarnicu u dvorištu da bi ga izolirala od ostalih pitomaca. Vrijeme je bilo vrlo hladno, a zidovi drvarnice od letava pričvršćenih u razmaku nisu pružali nikakvu zaštitu od hladnoće. Tu u blizini je bila pozorišna dvorana, dans sala bioskopa "Kozara".

K Poslije izvjesnog vremena Mile je preveđen u bolnicu. Ne sjećam se koliko dugo je ležao u drvarnici, niti mi je poznato zašto odmah nije smješten u bolnicu. Nas jedina grupica njegovih prijatelje učenika učiteljske škole posjećivala ga je povremeno u bolnici. Među posjetiocima bio je redovno Milin prisni prijatelj Branko Čopić.

Kao teški bolesnik Mile je bio izoliran u jednoj prizemnoj sobi bolnice. Prilikom naših posjeta nismo ulazili u bolničku zgradu, ne sjećam se zašto. Dolazili smo do prozora njegove sobe i s dvorišta kroz otvoren prozor s

njime porazgovarali. Za vrijeme naše poslednje posjete nije mu bilo dozvoljeno da otvara prozor. Njegovo lice bilo je beskrvno, strahovito blijedo. Kroz zatvoren prozor izmijenili smo koju riječ. To je bilo naše poslednje vidjenje. Poslije nekoliko dana bila je sahrana. Za kovčegom je išla grupa učenika iz pomenuta dva djačka doma. U pratnji nije bilo ni roditelja ni rodbine. Nije mi poznato da li su mu roditelji tad bili živi. Nije bilo ni gimnazijskog odjeljenja u kome je bio Mile.

Krećući prema srpsko-pravoslavnom groblju, gdje je Mile sahranjen, pogrebna povorka se zaustavila ispred zgrade Prosvjetinog doma. Tu je o pokojniku govorio Vukašin Čuk⁺ učenik VIII razreda gimnazije, pitomac Prosvjetinog doma.

⁺ Vukašin Čuk je bio iz jedne vrlo siromašne seoske porodice iz bosansko-novskog sreza. Bio je odličan učenik. Izdržavao se dajući instrukcije slabim učenicima imućnih roditelja. Po završenoj gimnaziji studirao je u Beogradu na Pravnom fakultetu. Učestvovao je u španskom građanskom ratu, i postao oficir u interbrigadama. Prije početka narodnog ustanka 1941. pao je kao žrtva saradnika okupatora.

Govor je bio u tom smislu, da je mladi učenik i pjesnik Mile Bekut umjesto srećne mladosti podnosio tegobe siromaštva, bolest i preranu smrt.

Na grobu pjesnika govorio je Branko Ćopić. Bol za izgubljenim prijateljem i osjećanje gorčine on je ispoljio u mladalački buntovnom, revolucionarnom tonu, pominjući i c r v e n u z a s t a v u pod kojem treba da podje naša omladina u borbi za jedan humaniji svijet.

Zbog ovog govora kojim se poziva u borbu protiv postojećeg društvenog poretka Nastavničko vijeće Učiteljske škole kaznilo je Ćopića isključenjem iz Učiteljske škole u Banjoj Luci za jednu školsku godinu.

Poslije Bekutove smrti neko mi je poklonio jednu u rukopisu očuvanu njegovu pjesmu. Pjesma je nosila naziv: "Večernji san na mansardi". Iz te davno izgubljene pjesme sjećam se i sad ovih stihova:

I tada sve bijelo, bijelo, bijelo
biće moje jadno ispaćeno tijelo.

✓ Videći da je teško bolestan Mile u pomenutoj pjesmi izražava predosjećanje da mu se okončava život. ✓

Ovi stihovi su me podsjećali na naše poslednje viđjenje kada mu je mlado dječjačko lice bilo zaista bijelo, ~~bijelo~~ beskrvno bijelo, sa tragičnom sjenkom smrti.

Izvjesno vrijeme poslije Bekutove smrti literarno udruženje učenika banjalučke gimnazije priredilo je sastanak posvećen sjećanju na preminulog učenika. Vukašin Ćuk je pročitao referat o Bekutovom životu, a drugi su čitali literarno obrađene neke momente iz njegovog života.

Sastanak je predstavljao protest protiv postojećeg društva koje je prema mukotrpnom životu i stradanju jednog mladog učenika bilo potpuno indiferentno.

Medju učenicima doma učiteljske škole bile su jednâ vrijeme, poslije Miline smrti, popularni njegovi stihovi:

Ne zovi me noćas
iza brega, druže,
ne zovi me!

Mrtav sam od hodanja;
mrtav sam od nemanja.

Ove stihove su češće recitovali neki učenici svojim drugovima okupljenim u razgovoru ili u šetnji. Recitovali su ih, poneki i sami "umorni od nemanja", a potstaknuti nekim unutarnjim pobudama.

Nedavno se nadjoh sa jednim svojim starim prijateljem S... i kad razgovor predje i na sjećanja na našu mladost i školovanje pomenusmo i Milu Bekuta. I tadâ, poslije toliko dugog vremena, ponovo začuh:

Ne zovi me noćas
iza brege, družo,
ne zovi me!

Bio sam izgubio iz sjećanja da je moj stari prijatelj, koji je volio poeziju, bio jedan od onih koji su zavolili ove stihove, vjerovatno iz naklonosti prema njihovom autoru, i često ih u ono djačko doba recitovali. Iznenadnih se da ih ni poslije proteklih decenija nije zaboravio.

Istinsko pjesničko stvaralaštvo je ljudsko, humano; za a pjesnici ljudi plemenita duha. Takav je bio i mladi Beku.

Januara 1978. god.
u Banjoj Luci

Murazimović Murazimović

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-078